

MAANKÄYTTÖ- JA RAKENNUSLAIN KOKONAISUUDISTUKSEN SANASTO: KAAVATIETOMALLI

**Ordlista för totalreformen av
markanvändnings- och bygglagen:
plandatamodell**

Kommentointiluonnos

2023-09-15

Sisällysluettelo

Käsitekaavioluettelo.....	3
Esipuhe.....	4
Sanaston rakenne ja merkinnät.....	5
Käsitteet, määritelmät ja termit.....	5
Sanaston rakenne.....	5
Termitietueen rakenne.....	6
Käsitekaavioiden tulkinta.....	8
Englanninkielinen hakemisto / English index.....	15
Ruotsinkielinen hakemisto / Svenskt register.....	16
Suomenkielinen hakemisto.....	17

Käsitekaavioluettelo

Käsitekaavio 1. Kaavatietomalli.....	14
--------------------------------------	----

Esipuhe

Maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) kokonaisuudistuksen sanasto on osa ympäristöministeriön rakennetun ympäristön sanastotyötä. Nyt kommentoitavana oleva osuus keskittyy kaavatietomallin käsitteisiin. Sanastossa on huomioitu käynnissä oleva MRL-kokonaisuudistus siten, että sanastossa käytetään ennakoivasti uuden lainsäädännön mukaisia uudistettuja käsitteitä.

Maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistuksen sanaston nyt kommentoitavana olevan osuuden tavoitteena on erityisesti kaavatietomalliin liittyvien peruskäsitteiden määrittely, suositettavien termien valinta ja termien käytön selkeyttäminen. Käsitteet pyritään määrittelemään siten, että niitä voidaan käyttää yhdenmukaisesti eri yhteyksissä.

Sanasto on tarkoitettu työvälineeksi rakennetun ympäristön parissa työskenteleville, mutta siitä voi olla hyötyä kaikille alan liittyviä termejä ja määritelmiä tarvitseville. Sanasto edistää myös julkisen hallinnon tietojen yhteentoimivuutta, ja sanasto julkaistaan Yhteentoimivuusalustan Sanastot-työkalussa (sanastot.suomi.fi).

Maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistuksen sanaston kaavatietomalliosuuden laatineeseen asiantuntijaryhmään ovat kuuluneet:

Ruusa Degerman, ympäristöministeriö
Anssi Hänninen, ympäristöministeriö
Petteri Katajisto, ympäristöministeriö
Seija Lonka, Suomen ympäristökeskus
Tarja Myllymäki, Maanmittauslaitos
Maija Neva, ympäristöministeriö
Juha Nurmi, ympäristöministeriö
Jaakko Rastas, ympäristöministeriö
Juhana Rautiainen, ympäristöministeriö
Mirkka Saarela, ympäristöministeriö
Katri Seppälä, Sanastokeskus ry, terminologi.

Sanaston laatimiseen tarvittun terminologisen työn on rahoittanut ympäristöministeriö.

Sanaston rakenne ja merkinnät

Käsitteet, määritelmät ja termit

Sanaston lähtökohtana on ollut luotettavien määritelmien, käsitejärjestelmien, termisuositusten ja termien vastineiden tuottaminen. Siksi sanasto on laadittu systemaattisesti, terminologisten periaatteiden ja menetelmien mukaisesti, jotka on määritelty ISO/TC 37:n (International Organization for Standardization/Technical Committee 37 Language and terminology) laatimissa kansainvälisissä standardeissa.

Terminologiselle sanastotyölle on ominaista käsitekeskeisyys. Siinä missä sanakirjat tarkastelevat sanoja ja niiden merkityksiä, terminologisten sanastojen lähtökohtana ovat käsitteet ja niiden väliset suhteet.

Käsitteet ovat ihmisen mielessään muodostamia ajatusmalleja, jotka vastaavat tiettyjä todellisuuden kohteita, niin sanottuja tarkoituksia. **Tarkoituksilla** on erilaisia ominaisuuksia. Näistä ominaisuuksista muodostettuja ajatusmalleja kutsutaan käsitepiirteiksi. Käsitteen sisältö muodostuu joukosta erilaisia käsitepiirteitä, joista olennaiset ja erottavat kuvataan **määritelmän** avulla. Terminologiset määritelmät on kirjoitettu sellaiseen muotoon, että niiden avulla voidaan tunnistaa kunkin käsitteen paikka käsitejärjestelmässä. **Termit** puolestaan ovat käsitteiden nimityksiä, joiden avulla voidaan lyhyesti viitata käsitteen koko sisältöön.

Sanaston rakenne

Sanasto on ryhmitelty **aiheenmukaisesti**, ja toisiinsa liittyvät käsitteet on pyritty sijoittamaan lähekkäin.

Aakkoselliset hakemistot löytyvät sanaston lopusta. Niissä käytetty numerointi viittaa käsitteen numeroon sanastossa. Hakemistoon on poimittu suositettavien ja hylättävien termien lisäksi muita hakusanoja, jotka liittyvät läheisesti tiettyyn käsitteeseen. Muut hakusanat viittaavat siihen käsitteeseen ja sen numeroon, jonka yhteydessä kyseistä termiä käsitellään.

Termitietueen rakenne

Käsitteet on esitetty sekä numeroituina termitietueina että käsitejärjestelmiä kuvaavina kaavioina. Käsitekaaviot ja termitietueet on tarkoitettu toisiaan tukeviksi esitysmuodoiksi.

Termitietueessa käsitteelle annetaan ensin **termit**. Ensimmäisenä esitetään sanaston pääkielen (eli käsiteanalyysin perustana käytetyn kielen) termit. Jos käsite on määritelty, termien jälkeen seuraa **määritelmä** ja mahdolliset määritelmää täydentävät lisätiedot eli **huomautukset**. Käsitteet on numeroitu juoksevasti. Alla on esimerkkinä käsitettä *kaava* käsittelevä termitietue ja merkintöjen selitykset:

Termitietueen merkintä	Merkinnän selitys
1	käsitteen numero
kaava	suomenkieliset termit; suositettava termi ensimmäisenä ja sen jälkeen sallittavat synonyymit
sv plan	ruotsinkieliset vastineet (<i>n</i> = ett-suku)
en land use plan; plan	englanninkieliset vastineet
määritelmä kunnan tai maakunnan liiton hyväksymä, kaavoitusmenettelyyn perustuva alueidenkäytön suunnitelma, jolla ohjataan tietyn maantieteellisen alueen käyttöä ja rakentamista	määritelmä; alkaa pienellä kirjaimella, ei pistettä lopussa; kursivointi viittaa sanastossa määriteltyn käsitteeseen
huomautus 1.1.2024 voimaan tulevan lakimuutoksen mukaan kaava koostuu <i>kaavakohteista</i> ja <i>kaavamääräyksistä</i> . Valtakunnallisen kaavatietomallin noudattaminen mahdollistaa kaavan tietojen siirtämisen laissa tarkoitettussa yhteentoimivassa, rakenteisessa ja koneluettavassa muodossa. Vuoden 2023 loppuun asti voimassa olevan maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukaan kaavaan kuuluvat kaavamerkinnät ja kaavamääräykset.	huomautus; normaali virke, erotettu määritelmästä sisennyksellä; antaa lisätietoa käsitteestä, esimerkkejä, tietoa termien käytöstä yms.
Käsitekaavio: Kaavatietomalli	viittaus käsitekaavioon, jossa käsite esiintyy

Kooste kaikista käsitteiden yhteydessä sanasto-osuudessa käytetyistä merkintätavoista:

Termitietueen merkintä	Merkinnän selitys
lihavointi	suomenkieliset termit; suositettava termi ensimmäisenä ja sen jälkeen sallittavat synonyymit
<i>kursivoitu linkki</i>	(määritelmässä tai huomautuksessa) kursivoitu termi viittaa sanastossa määriteltyyn käsitteeseen; termi toimii sähköisessä versiossa linkkinä
kursivoimaton linkki	(määritelmässä tai huomautuksessa) teksti toimii linkkinä sanaston ulkopuoliseen kohteeseen
sv	ruotsinkieliset vastineet
en	englanninkieliset vastineet
<i>n</i>	ruotsin termi on ett-sukuinen
Käsitekaavio:	viittaus yhteen tai useampaan käsitekaavioon, jossa käsite esiintyy; käsitekaavion nimi toimii sähköisessä versiossa linkkinä

Käsitekaavioiden tulkinta

Käsitekaaviot havainnollistavat käsitteiden välisiä suhteita ja auttavat hahmottamaan kokonaisuuksia. Sanastossa esiintyy terminologisia käsitesuhteita, joita on kuvattu UML:n (Unified Modeling Language) mukaisilla merkintätavoilla (ks. ISO 24156-1 Graphic notations for concept modelling in terminology work and its relationship with UML – Part 1: Guidelines for using UML notation in terminology work). Seuraavan sivun kaaviossa on annettu esimerkkejä käsitesuhteiden kuvaamisesta.

Käsitteen merkitseminen kaavioon

- sanasto-osuudesta käsitteen tiedoista on poimittu kaavioon ensimmäinen suositettava termi, mahdollinen homonyymien numero kaarisuluissa ja määritelmä
- lihavoimaton termi on kaaviossa helpottamassa kaavion tulkintaa, mutta sitä ei ole määritelty sanastossa

Hierarkkinen suhde (kolmioon päättyvä viiva —▷)

- vallitsee laajemman yläkäsitteen (*tietomalli*) ja sitä suppeamman alakäsitteen (*kaavatietomalli*) välillä
- alakäsite sisältää kaikki yläkäsitteen piirteet sekä vähintään yhden lisäpiirteen, mutta sitä vastaa suppeampi joukko tarkoituksia kuin yläkäsitettä
- alakäsite voidaan ajatella yläkäsitteen erikoistapaukseksi
- kolmion kärki osoittaa yläkäsitteeseen

Koostumussuhde (vinoneliöön päättyvä viiva —◻)

- alakäsitteet ovat osia yläkäsitteenä olevasta kokonaisuudesta
- yläkäsitteen piirteet eivät sisälly alakäsitteeseen kuten hierarkkisessa käsitejärjestelmässä
- esimerkiksi *kaava* sisältää *kaavamääräyksen*
- vinoneliö kiinnittyy yläkäsitteeseen

Assosiatiivinen suhde (viiva ilman symbolia)

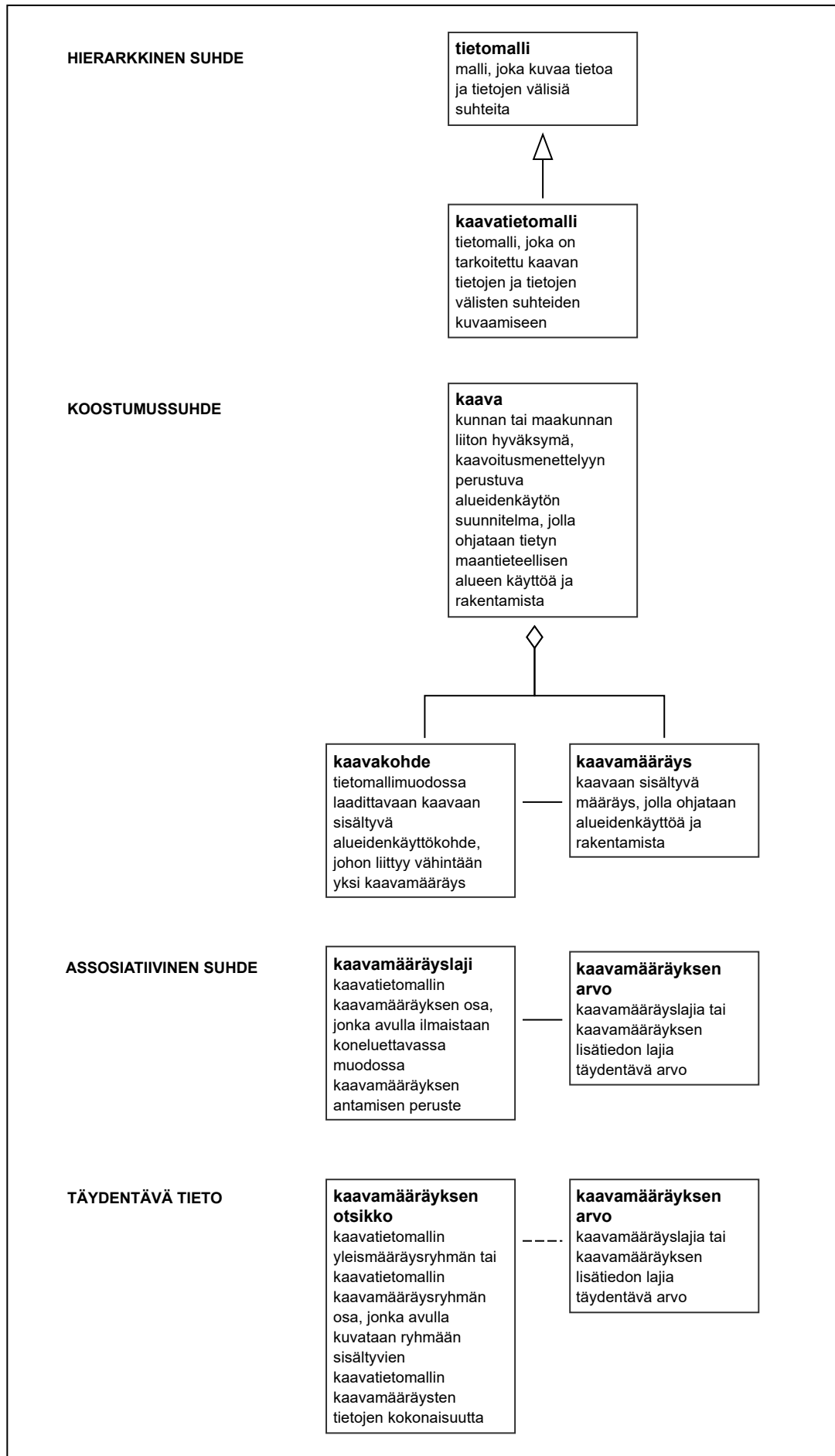
- käsitesuhde, jota ei voida luokitella hierarkkiseksi eikä koostumussuhteeksi (esim. ajalliset, paikalliset, toiminnalliset, välineelliset sekä alkuperään ja syntyyn liittyvät suhteet)
- assosiatiivisen suhteen tyyppi käy yleensä ilmi määritelmän kielellisestä muodosta
- esimerkiksi *kaavamääräyslajin* ja *kaavamääräyksen arvon* välillä on assosiatiivinen suhde: kaavamääräyksen arvo täydentää kaavamääräyksen lajia

Moniulotteinen käsitejärjestelmä (viiva, jonka yhteyteen on tekstillä merkitty jaotteluperuste)

- yläkäsitteestä päästään erilaisiin alakäsitevalikoimiin eli ulottuvuuksiin käyttämällä eri jaotteluperusteita
- yhteen ulottuvuuteen kuuluvat eli yhden jaotteluperusteen mukaiset (kaaviossa saman jaotteluperusteen alle merkityt) alakäsitteet eivät voi yhdistyä uudeksi käsitteeksi
- eri ulottuvuuksiin kuuluvia eli eri jaotteluperusteiden alla olevia alakäsitteitä voidaan yhdistää uusiksi käsitteiksi
- jaotteluperusteen nimitys on usein merkitty viivan yhteyteen

Täydentävä tieto (katkoviiva - - -)

- katkoviivoilla merkitään käsitesuhteet, jotka eivät käy ilmi määritelmien sanamuodoista (esimerkiksi käsitteiden *kaavamääräyksen otsikon* ja *kaavamääräyksen arvon* välinen assosiatiivinen suhde on merkitty katkoviivalla, koska kaavamääräyksen otsikko kuvaa mm. kaavamääräyksen arvoa)
- katkoviivoilla kuvatut käsitesuhteet täydentävät määritelmiä ja tukevat käsitteiden ymmärtämistä
- katkoviivalla voidaan merkitä niin hierarkkinen suhde, koostumussuhde kuin assosiatiivinen suhdekin

1

<alueidenkäyttö>

kaava

sv plan

en land use plan; plan

määritelmä

kunnan tai maakunnan liiton hyväksymä, kaavoitusmenettelyyn perustuva alueidenkäytön suunnitelma, jolla ohjataan tietyn maantieteellisen alueen käyttöä ja rakentamista

huomautus

1.1.2024 voimaan tulevan lakimuutoksen mukaan kaava koostuu [kaavakohteista](#) ja [kaavamääräyksistä](#). Valtakunnallisen kaavatietomallin noudattaminen mahdollistaa kaavan tietojen siirtämisen laissa tarkoitetussa yhteentoimivassa, rakenteisessa ja koneluettavassa muodossa.

Vuoden 2023 loppuun asti voimassa olevan maankäyttö- ja rakennuslain ([132/1999](#)) mukaan kaavaan kuuluvat kaavamerkinnot ja kaavamääräykset.

Käsitekaavio: [Kaavatietomalli](#)

2

<kaavoitus>

kaavakohde

sv planobjekt

en land use planning object

määritelmä

tietomallimuodossa laadittavaan kaavaan sisältyvä alueidenkäyttökohde, johon liittyy vähintään yksi [kaavamääräys](#)

huomautus

Myös INSPIRE-direktiivissä käytetään termiä kaavakohde (engl. zoning element), mutta kyseessä on eri käsite. INSPIRE-direktiivin kaavakohde tarkoittaa paikkatietokohdetta, jonka alueella suunniteltu maankäyttömuoto on homogeeninen.

Käsitekaavio: [Kaavatietomalli](#)

3

kaavamääräys

hakusana: yleismääräys

sv planbestämmelse

en plan regulation; regulation issued in a plan

määritelmä

[kaavaan](#) sisältyvä määräys, jolla ohjataan alueidenkäyttöä ja rakentamista

huomautus

Kaavamääräykset ovat oikeudellisesti sitovia.

Koko kaava-alueeseen kohdistuvaa kaavamääräystä kutsutaan yleismääräykseksi.

1.1.2024 voimaan tulevan lakimuutoksen mukaan kaava koostuu [kaavakohteista](#) ja [kaavamääräyksistä](#). Valtakunnallisen kaavatietomallin noudattaminen mahdollistaa kaavan tietojen siirtämisen laissa tarkoitetussa yhteentoimivassa, rakenteisessa ja koneluettavassa muodossa.

Vuoden 2023 loppuun asti voimassa olevan maankäyttö- ja rakennuslain ([132/1999](#)) mukaan [kaavaan](#) kuuluvat kaavamerkinnot ja kaavamääräykset.

Käsitekaavio: [Kaavatietomalli](#)

4

tietomalli

sv datamodell

en data model

määritelmä

malli, joka kuvaa tietoa ja tietojen välisiä suhteita

Käsitekaavio: [Kaavatietomalli](#)

5

kaavatietomalli

sv plandatamodell

en data model for land use plans

määritelmä

tietomalli, joka on tarkoitettu **kaavan** tietojen ja tietojen välisten suhteiden kuvaamiseen

huomautus

Valtakunnallinen kaavatietomalli koostuu **kaavaa**, **kaavakohteita** ja **kaavamääräyksiä** kuvaavista osista.

Käsitekaavio: [Kaavatietomalli](#)

6

kaavatietomallin kaavakohde

sv plandatamodellens planobjekt *n*

en land use planning object in the data model for land use plans

määritelmä

kaavatietomallin rakenteinen osa, jonka avulla kuvataan **kaavakohteen** ominaisuustiedot

huomautus

Kaavatietomallin kaavakohteen ominaisuustietoja ovat esimerkiksi sijainti- ja geometriatiedot.

Valtakunnallisen kaavatietomallin mukaan kaavatietomallin kaavakohteeseen tulee liittyä aina vähintään yksi **kaavatietomallin kaavamääräysryhmä**.

Käsitekaavio: [Kaavatietomalli](#)

7

kaavatietomallin kaavamääräys

sv plandatamodellens planbestämmelse

en plan regulation in the data model for land use plans

määritelmä

kaavatietomallin rakenteinen osa, jonka avulla kuvataan **kaavamääräyksen** ominaisuustiedot

huomautus

Kaavamääräyksen ominaisuustiedoista **kaavamääräyslaji** ja **kaavamääräyksen lisätiedon laji** ovat kaavamääräyksen koneluettavaa tietosisältöä.

Valtakunnallisen kaavatietomallin mukaan kaavatietomallin kaavamääräys liitetään joko **kaavatietomallin yleismääräysryhmään** tai **kaavatietomallin kaavamääräysryhmään**.

Käsitekaavio: [Kaavatietomalli](#)

8

kaavatietomallin yleismääräysryhmä

sv plandatamodellens grupp för allmän bestämmelse

en general regulation group in the data model for land use plans

määritelmä

kaavatietomallin rakenteinen osa, jonka avulla kootaan ja otsikoidaan koko kaava-alueeseen liittyvät **kaavamääräyksen** tiedot

huomautus

Mikäli **kaavassa** on tarpeen antaa koko kaava-aluetta koskevia määräyksiä, valtakunnallisen kaavatietomallin mukaan kaavatietomallin yleismääräysryhmään liitetään aina yksi tai useampi **kaavatietomallin kaavamääräys**.

Käsitekaavio: [Kaavatietomalli](#)

9

kaavatietomallin kaavamääräysryhmä

sv plandatamodellens grupp för planbestämmelse

en plan regulation group in the data model for land use plans

määritelmä

[kaavatietomallin](#) rakenteinen osa, jonka avulla kootaan ja otsikoidaan [kaavakohteeseen](#) liittyvät [kaavamääräyksen](#) tiedot

huomautus

Valtakunnallisen kaavatietomallin mukaan kaavatietomallin kaavamääräysryhmään liitetään aina yksi tai useampi [kaavatietomallin kaavamääräys](#).

Käsitekaavio: [Kaavatietomalli](#)

10

kaavamääräyksen otsikko

sv planbestämmelsens rubrik

en plan regulation title

määritelmä

[kaavatietomallin yleismääräysryhmän](#) tai [kaavatietomallin kaavamääräysryhmän](#) osa, jonka avulla kuvataan ryhmään sisältyvien [kaavatietomallin kaavamääräysten](#) tietojen kokonaisuutta

huomautus

Valtakunnallisen kaavatietomallin mukaan kaavamääräyksen otsikolla kuvataan [kaavamääräyslajin](#) sekä siihen liittyvän mahdollisen [kaavamääräyksen lisätiedon lajin](#) tai näille määriteltujen [kaavamääräysten arvojen](#) sisältöä.

Yleismääräysryhmälle annettava otsikko jäsentää koko [kaavaa](#) koskevia tekstimuodossa annettuja [kaavamääräyksiä](#). Esimerkiksi koko kaava-aluetta koskevat hulevesien käsittelyyn liittyvät kaavamääräykset voidaan koota samaan kaavatietomallin yleismääräysryhmään ja antaa niille yhteinen otsikko: Hulevesien käsittely.

Kaavatietomallin kaavamääräysryhmälle annettava otsikko puolestaan kuvaa [kaavatietomallin kaavakohteeseen](#) liitettyjen kaavamääräysten sisältöä samaan tapaan kuin kaavamerkinnän selite (esimerkiksi asuinpientalojen korttelialue).

Käsitekaavio: [Kaavatietomalli](#)

11

kaavamääräyslaji

sv typ av planbestämmelse

en plan regulation type

määritelmä

[kaavatietomallin kaavamääräyksen](#) osa, jonka avulla ilmaistaan koneluettavassa muodossa [kaavamääräyksen](#) antamisen peruste

huomautus

Kaavamääräyksen antamisen perusteena voi olla esimerkiksi käyttötarkoituksesta tai tietystä arvosta kuten nimestä tai rakennusoikeuden määrästä määrääminen.

Kaavamääräyslajia täydennetään usein muilla tiedoilla.

Valtakunnallisen kaavatietomallin mukaan jokaiselle kaavatietomallin kaavamääräykselle tulee aina antaa kaavamääräyslaji.

Valtakunnallisessa kaavatietomallissa kaavamääräyslaji ilmaistaan kaavamääräyslaji-koodiston avulla (ks. http://uri.suomi.fi/codelist/rytj/RY_Kaavamaarayslaji).

Käsitekaavio: [Kaavatietomalli](#)

12

kaavamääräyksen lisätiedon laji

sv typ av tilläggsuppgift för planbestämmelsen

en type of additional information for plan regulation

määritelmä

[kaavatietomallin kaavamääräyksen](#) osa, jonka avulla voidaan antaa koneluettavassa muodossa [kaavamääräyslajia](#) täydentävää tietoa [kaavamääräyksellä](#) määrättävän asian ominaisuuksista tai kaavamääräyksen ohjausvaikutuksesta

huomautus

Valtakunnallisen kaavatietomallin mukaan kaavamääräyksen lisätiedon laji annetaan kaavatietomallin kaavamääräykselle tarvittaessa.

Valtakunnallisessa kaavatietomallissa kaavamääräyksen lisätiedon laji ilmaistaan lisätiedon laji - koodistolla (ks. http://uri.suomi.fi/codelist/rytj/RY_Kaavamaarayksen_Lisatiedonlaji).

Käsitekaavio: [Kaavatietomalli](#)

13

kaavamääräyksen arvo

sv värde *n* av planbestämmelsen

en plan regulation value

määritelmä

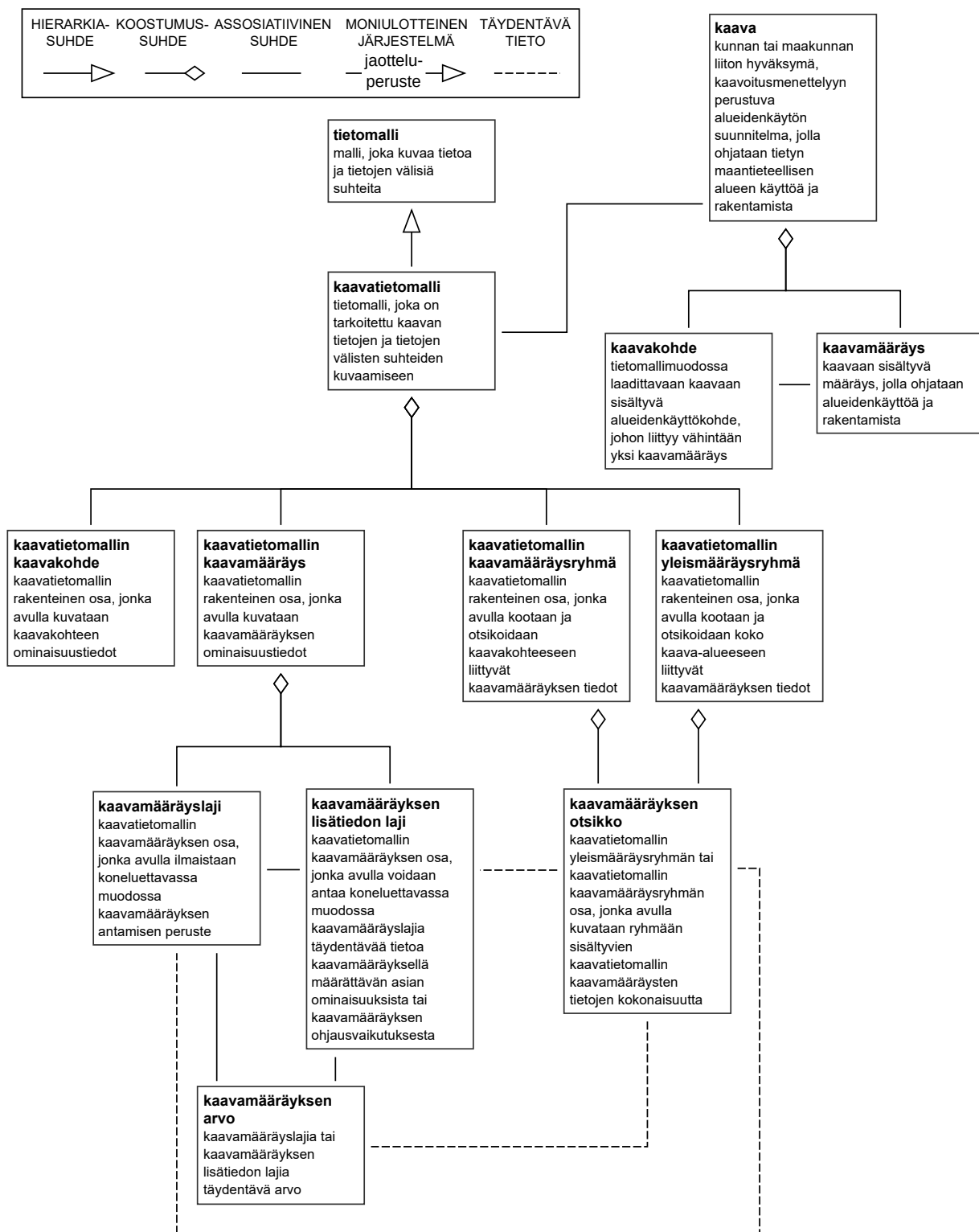
[kaavamääräyslajia](#) tai [kaavamääräyksen lisätiedon lajia](#) täydentävä arvo

huomautus

Valtakunnallisen kaavatietomallin mukaan kaavamääräyksen arvo voi olla tekstiarvo, numeerinen arvo tai arvoväli, ajanhetkeä tai aikaväliä kuvaava arvo, tunnusarvo, geometrinen arvo tai koodiarvo.

Kaavamääräyksen arvo annetaan tarvittaessa. Valtakunnallisen kaavatietomallin mukaan tietyille kaavamääräyslajeille kaavamääräyksen arvon antaminen on pakollista.

Käsitekaavio: [Kaavatietomalli](#)

Käsitekaavio 1. Kaavatietomalli.

Englanninkielinen hakemisto / English index

Numbers in the index refer to the term record numbers.

data model	4	plan regulation group in the data model for land use	
data model for land use plans	5	plans	9
general regulation group in the data model for land		plan regulation in the data model for land use plans ..	
use plans	8	7	
land use plan	1	plan regulation title	10
land use planning object	2	plan regulation type	11
land use planning object in the data model for land		plan regulation value	13
use plans	6	regulation issued in a plan	3
plan	1	type of additional information for plan regulation	12
plan regulation	3		

Ruotsinkielinen hakemisto / Svenskt register

Numren i registret anger termpostnumren.

datamodell	4	plandatamodellens planbestämmelse	7
plan	1	plandatamodellens planobjekt	6
planbestämmelse	3	planobjekt	2
planbestämmelsens rubrik	10	typ av planbestämmelse	11
plandatamodell	5	typ av tilläggsuppgift för planbestämmelsen	12
plandatamodellens grupp för allmän bestämmelse ..	8	värde av planbestämmelsen	13
plandatamodellens grupp för planbestämmelse	9		

Suomenkielinen hakemisto

Hakemiston numerot viittaavat termitietuenumeroihin.

kaava	1	kaavatietomalli	5
kaavakohde	2	kaavatietomallin kaavakohde	6
kaavamääräyksen arvo	13	kaavatietomallin kaavamääräys	7
kaavamääräyksen lisätiedon laji	12	kaavatietomallin kaavamääräysryhmä	9
kaavamääräyksen otsikko	10	kaavatietomallin yleismääräysryhmä	8
kaavamääräys	3	tietomalli	4
kaavamääräyslaji	11	yleismääräys; ks. kaavamääräys.....	3